קען זיך אויפהויבן אין זיין פאַרבונד מיט דעם אויבערשטן. מען זאָל ניט מיינען, אַז וויבאַלד אַלע אידן זייַנען „בני מלכים" [22], אָדער, נאָך מערער, ווי עס שטייט אַמאָל [23]: „מלכים" הם, דאַרפן זיי דעריבער ניט קיין עבודה. איז די אויבנגעזאָגטע הוראה, אַז אַלע השפעות פון קדושה קומען נאָר דורך עבודה. נאָר וויבאַלד עס האַנדלט זיך וועגן מלכים, איז ביי זיי יעדער קליינקייט אַ גאַנצע עבודה און דער אויבערשטער וועט זיי טאַקע דערפאַר באַלוינען „כסעודת שלמה בשעתו (ווען ער איז געווען מלך)" און נאָך מערער. אָבער עבודה מוז זיין. און ווען מען וועט האָרעווען אין עבודה — „יגעת", וועט מען דאַן צוקומען אויך צו אַזעלכע מדריגות אויף וועלכע מען ריכט זיך גאָר־ניט — „ומצאת" [24] (ווי אַ מציאה וואָס מ'געפינט אומגעריכטערהייט), ד. ה. אַ סך מערער ווי לויט זיין יגעת — עבודה, ביז מען קומט צו צום „וראשו מגיע השמימה".

די צווייטע הוראה איז, אַז אין אַלע סאָרטן עבודה מוז זיין דער ביטול צום ראש ומנהיג ישראל — ביי וועלכער דרגא מען זאָל ניט האַלטן.

און בשעת עס וועט זיין דער „בטל רצונך", וועט דער אויבערשטער מבטל זיין „רצון אחרים מפני רצונך" [25], אַז ס'וועט נתבטל „רצון אַחרים", לשון רבים, די העלמות פון עולם הזה — וועלכע גיבן אָן אָרט צו אַ טעות האָבן און מיינען אַז עס זיינען דאָ ח"ו שתי רשויות, ווי עס שטייט: „נעשה" לשון רבים „והרוצה לטעות וכו'" [26]) — און דורך דעם ווערט מען אַ פאַסיקע כלי צו אויפנעמען אַלע השפעות פון יוסף צדיק יסוד עולם.

(משיחת ש"פ וישב תש"כ)

חנוכה

א. דער רמב"ם פסק'נט אין (סוף הלכות חנוכה: „הי' לפניו נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו קודם" (אויב ער האָט געלט נאָר גענוג צו קויפן נר חנוכה אָדער נאָר נר שבת, איז נר שבת פריער און מ'דאַרף קויפן נר שבת), ווייל נר שבת איז צוליב שלום בית. און דער רמב"ם פירט אויס: „גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" (גרויס איז דער שלום וואָס די גאַנצע תורה איז געגעבן געוואָרן צו מאַכן שלום אין וועלט).

דאַרף מען פאַרשטיין, פאַרוואָס שרייבט דער רמב"ם וועגן דער גרויסקייט פון שלום דוקא ביי הלכות חנוכה — ער האָט עס דאָך געקענט צושטעלן צו אַ סך פריערדיקע הלכות וואו אַט־דער ענין השלום איז מתאים? אויך, די גאַנצע הלכה, אַז נר

22) שבת סז, א וש"נ. זח"א כז, ב.
23) ברכות ט, ב. הקדמת ת"ז (א, ב) וראה שבת נט, ב: מידי דהוה אאבנט של מלכים.
24) מגילה ו, ב.

25) אבות פ"ב מ"ד.
26) ב"ר פ"ח, ח.

ביתו (שבת) איז קודם און עדיף פון נר חנוכה, האט געדארפט לכאורה זיין געשריבן אין הלכות שבת און דארט וואלט דער רמב"ם אויך געקענט צוגעבן אז „גדול השלום וכו׳". ובפרט אז צוזאמען מיט דעם דין פון נר ביתו ונר חנוכה — ברענגט דער רמב"ם ¹) דעם דין פון נר ביתו וקידוש היום — וואס דאס האט דאך גאר קיין שייכות ניט מיט הלכות חנוכה.

ב. ווי גערעדט כמה פעמים וועגן די אונטערשיידן צווישן נרות המקדש און נרות חנוכה, אז נרות המקדש איז זייער מצוה געווען אנצוצינדן אינעווייניק אין בית המקדש און דוקא בייטאג ווען ס׳איז געווען גוט ליכטיק. דאקעגן די נרות חנוכה דארפן זיין „על פתח ביתו מבחוץ" — אין דרויסן און מ׳דארף זיי אנצינדן משתשקע החמה, אין דער צייט ווען די זון פארגייט.

די נרות המקדש האט מען געצונדן אין אן ארט וואו ס׳האט געלויכטן אלקות בגילוי און דער העלם פון וועלט איז דארט לגמרי ניט געווען. דערפאר ווען די יוונים האבן אריינגעבראכט די טומאה אין מקדש איז נתבטל געווארן די עבודה פון בית המקדש בכלל, און הדלקת נרות המקדש — ביחוד. דער אויפטו פון נרות חנוכה איז, אז זיי באלייכטן אויך דעם דרויסן, אויך אפילו די פינסטערניש פון דער נאכט, דעם גלות, ביז צו מבטל מאכן דעם גאנצן ענין פון לעומת זה — „עד דכליא ריגלא דתרמודאי" ²) — („תרמוד" אותיות „מורדת") ³).

און דערמיט זיינען נרות חנוכה העכער פון נרות המקדש, ווי ס׳איז פארשטאנדיק פון רמב"ן ⁴), ווייל נרות המקדש זיינען בטל געווארן ווען די יוונים האבן מחלל געווען דעם בית המקדש, אבער נרות חנוכה זיינען „אינן בטלין לעולם", זיי לייכטן אויך אין גלות, אין צייט פון גרעסטן חושך.

דאס איז על דרך ווי די מעלה פון בעלי תשובה אויף צדיקים ⁵). צדיקים האבן צו רע אינגאנצן קיין שייכות ניט; אבער בעלי תשובה האבן דורך תשובה דעם כוח צו מאכן אז אויך פון „זדונות" זאלן ווערן „זכיות", דעם רע אליין מהפך זיין צו טוב.

אויך די צאל פון די נרות חנוכה איז גרעסער פון דער צאל נרות אין מקדש: נרות המקדש זיינען געווען זיבן און נרות חנוכה — אכט. דער מספר שבעה ווייזט אויף די

---

1) ווי אין גמרא אבער נאך מיט מער קישור ביניהם ראה שם. ואכ"מ.

2) שבת כא, ב.

3) קהלת יעקב (לבעהמ"ס מלוא הרועים) בערכו. ומרומז (ככל הענינים דפנימיות התורה) גם בנגלה דתורה, כי היו עבדי שלמה שמרדו בו ונתערבו בין התרמודים (כדמשמע במס׳ יבמות טז, ב), והמרידה בשלמה שישב על כסא ה׳ הו"ע המרידה ופריקת עול מלכות שמים. — וגם מזה נראה מעלת נרות חנוכה על נרות המקדש, שהרי הגילוי דביהמ"ק לא שלל את מציאות מרידת תרמוד, ואדרבה היא היתה שותפת בחורבן הבית (ירושלמי תענית פ"ד סוף ה"ה), ונרות חנוכה מכלים (אפילו) ריגלא דתרמודאי, מבטלות כל מציאותה (גם רגל בחי׳ היותר אחרונה) דפריקת עול.

4) ר"פ בהעלותך.

5) ברכות לד, ב. וראה ס׳ המאמרים ה׳תש"ט ע׳ 183 הערה 1.

„שבעת ימי ההיקף" (דער גאַנצער סדר פון זמן אין וועלט), וואָס דאָס איז דער סדר פון השתלשלות; און דער מספר שמונה ווייזט אויף העכער פון סדר ההשתלשלות [6]). דערפאַר איז אין בית המקדש, וואו ס'איז געווען גילוי אלקות, איז געווען געניגג דער מספר שבעה, דער אור וואָס אין סדר ההשתלשלות, אָבער כדי צו באַלייכטן אויך דעם אָרט פון חושך, מוז מען אויף דעם האָבן דעם אור וואָס איז העכער פון השתלשלות — די שמונה נרות פון חנוכה [7]).

ג. פונדעסטוועגן — כאָטש עס איז פאַראַן אַ מעלה אין דער עבודה פון בעלי תשובה, וואָס דערלאַנגט העכער ווי די עבודה פון צדיקים — איז אָבער אויך אַ מעלה אין עבודת הצדיקים, וואָס זיי האָבן לגמרי ניט צו טאָן מיט רע, זייער גאַנצע עבודה איז נאָר אין טוב, און דער אור אלקי איז ביי זיי מער בגילוי.

דעריבער איז תכלית השלימות צו מחבר זייןביידע עבודות — די עבודה פון צדיקים און די עבודה פון תשובה. די שלימות פון חיבור שתי העבודות וועט זיך אויפטאָן בביאת המשיח: „משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא" [8]), אַז משיח וועט צוברענגען אויך די צדיקים צו תשובה. אָט־דער חיבור פון ביידע עבודות קומט דורך אַן אור וואָס איז העכער פון זיי ביידן, וואָס ער פאַראייניקט ביידע עבודות צוזאַמען.

אָט־די מעלה פון מחבר זיין ביידע עבודות איז אויך מרומז אין נרות חנוכה [9]): זיי אַליין באַלייכטן דעם חושך פון נאַכט און גלות, אָבער זיי נעמען זיך און זיי קומען בהמשך צו די נרות המקדש — מען האָט זיי מתקן געווען לזכר און דורך דעם נס וואָס איז געווען מיט די נרות המקדש.

און דאָס איז נאָך אַ רמז אין דעם מספר „שמונה" פון נרות חנוכה, וואָס דאָס איז מרמז אויף דעם גילוי פון לעתיד — דוגמת הכנור של ימות המשיח וואָס וועט זיין ניט ווי דער כנור המקדש פון זיבן נימין נאָר פון שמונה נימין [10]) — וואָס דאָס איז ניט נאָר דער גילוי פון העכער פון סדר השתלשלות, ווי אויבן געזאָגט, נאָר אין דעם איז דאָ די המשכת העצמות, דער אמת'ער ענין פון בלי גבול, וואָס איז מחבר ביידע ענינים: השתלשלות (צדיקים) און למעלה מסדר השתלשלות (תשובה).

ד. לויט דעם וועט מען פאַרשטיין וואָס דער רמב"ם ברענגט וועגן דער גרויסקייט פון שלום אין הלכות חנוכה דוקא: שלום מיינט דאָך די

---

6) שו"ת הרשב"א ח"א סי' ט. וראה ד"ה ויהי ביום השמיני תשי"ד באריכות.

7) שמטעם זה קבעו גם ברכת רפואה בשמינית, כי רפואה הו"ע התשובה, וכמבואר בד"ה וכל אדם לא יהי' להצ"צ (אוה"ת דרושי יוהכ"פ ע' א'תקנה) ודשנת תשכ"ג (סה"מ מלוקט ח"ה ע' טו). עיי"ש.

8) ראה לקו"ת דברים צב, ב. שה"ש נ, ב.

9) השייכות בזה גם לפי וישב — ראה או"ת להמגיד ר"פ וישב, שפירש: ארץ מגורי (לשון יראה) אביו — אף שהוא בארציות וחומריות עוה"ז, עכ"ז הוא במגורי אביו ר"ל ביראת אביו שבשמים. ארץ כנען — ואפילו הוא בין הרשעים (כנען בידו מאזני מרמה), אינו לומד ממעשיהם. (ועד"ז פירש גם בתו"א שם, שיש שני ארצות, אלא שבתו"א מבאר בדרגא נעלית יותר: יחו"ע ויחו"ת). ונמצא שב' הארצות הו"ע עבודת הצדיקים ועבודת התשובה, ושניהם בכתוב אחד.

10) ערכין יג, ב. ראה לקו"ת תזריע כא, ד.

פאראייניקונג פון צוויי זאכן וואס זיינען מנגד, פארקערט איינער צום צווייטן[11]). אין דעם ניגוד זיינען דא כמה דרגות. ובעניננו: דער שלום און פאראייניקונג פון כל עניני הבית צו איין תכלית פון „ושכנתי בתוכם". ובפרט דער „כנגדו" פון פרוי (ביתו זו אשתו)[12]) און טאן וואס מ'דארף איבערמאכן אויף אן „עזר"[13]) — שלום ביתו דורך נרות שבת[14]). א גרעסערער נגוד (ובמילא — א גרעסערער שלום), נגוד חושך (משתשקע החמה) ואור, השתלשלות און העכער פון השתלשלות. און דאס איז דער ענין פון חנוכה: (א) דער ענין פון עבודת התשובה, אז אויך דער חושך זאל באלויכטן ווערן, (דער שלום און חיבור פון דברים נפרדים — מיט אלקות); (ב) דער חיבור פון ביידע עבודות: צדיקים און בעלי תשובה, השתלשלות און למעלה מהשתלשלות.

ווען ער האט אבער ניט גענוג כוח — איז פארשטאנדיק אז ער דארף זיך פארלייגן אויף דעם ושכנתי בתוכם אין הויז, ניט אויפן באלייכטן דעם חוץ — אויף אנצינדן די נרות שבת. — שלום בית עדיף.

(משיחת ש"פ וישב תשכ"ב)

ה. נרות חנוכה זיינען אויסגעטיילט פון אנדערע נרות של מצוה, — אפילו פון נרות המקדש, כאטש די נרות חנוכה נעמען זיך פון נרות המקדש — דערמיט וואס אנדערע נרות מצוה זיינען בלויז א מיטל צו א געוויסן תכלית וועלכן מ'דערגרייכט דורך די נרות, אבער די נרות חנוכה, איז זייער ציל און תכלית אין זיי אליין.

נרות של מצוה טיילן זיך בכלל אין צוויי סוגים: (א) נרות העשויים לכבוד, אזוי ווי נרות בית הכנסת וכדומה, וואס מען צינדט זיי אלס כבוד צו דער שול, און ניט צוליב זייער ליכטיקייט; וואס דערפאר קען מען אויף זיי ניט מאכן די ברכה בורא מאורי האש, צו הבדלה[15]); (ב) נרות וואס מען צינדט זיי צוליב זייער ליכטיקייט, ווי נרות שבת, וואס ווערן געצונדן בכדי צו ברענגען שלום בית מיט זייער ליכטיקייט; אויך ביי נרות המקדש שטייט[16]) „יאירו שבעת הנרות", זיי ווערן געצונדן צוליב ליכטיקייט; און אזוי זיינען די נרות חנוכה אויך צוליב זייער אור. און דאס איז פארשטאנדיק דערפון וואס מען מוז האבן א טעם אויף דעם דין פון „אין מבדילין על נר חנוכה", ווייל מ'טאר פון זיי ניט האבן קיין הנאה[17]). איז דאך דערפון פארשטאנדיק, אז אויב מ'וואלט מעגן פון זיי הנאה האבן וואלט'ן יא געקאנט מאכן

---

11) ראה אגה"ק סו"ס ל'.

12) ריש יומא. וראה שבת קיח, ב.

13) יבמות סג, א.

14) ראה שו"ע אדה"ז (או"ח ר"ס רסג) בטעם נרות שבת „שלא יכשל בעץ או באבן כו' ועיקר כו' שאוכל אצלו". [וכל צרכי האדם נכללים בשם אכילה]. וע"פ הנ"ל בפנים בענין דעזר כנגדו יומתק המשך דברי הרמב"ם בהל' חנוכה שם בטעם דנר ביתו קודם משום שלום ביתו „שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו" ודו"ק. כן יומתק מה שנק' הנרות נר ביתו (והוצרך רש"י — שבת כג, ב — להוסיף ביאור „בשבת") ולא נר שבת.

15) ברכות נג, א. שו"ע אדמוה"ז סי' רצח סעי' יז.

16) במדבר ח, ב.

17) שו"ע או"ח סי' תרפא. האריך בזה בספר מועדים בהלכה להרש"י שי' זוין.

הבדלה איבער זיי, ווייל זייער ענין איז צוליב ליכטיקייט.

אָבער אין דעם צווייטן סוג גופא זיינען נרות חנוכה אַנדערש פון נרות שבת און נרות המקדש, וואָס די ליכטיקייט פון נרות שבת און נרות המקדש איז צוליב אַ תכלית: צוליב שלום בית (נרות שבת), אָדער בכדי צו זיין אַן עדות וואָס זאָל מודיע זיין אַלעמען אין וועלט אַז די שכינה רוט צווישן אידן (נרות המקדש)[18]. אָבער די נרות חנוכה איז זייער ליכטיקייט ניט צוליב עפּעס אַן אַנדער צוועק, נאָר אין זיי אַליין שטייט זייער תכלית.

און הגם אַז די גמרא זאָגט אַז די נרות חנוכה זיינען ל„פרסומי ניסא"[19], צוליב מפרסם זיין דעם נס דורך זייער ליכטיקייט — איז אָבער דאָ ניט דער פשט אַז זייער גאַנצער ענין איז צוליב דעם, נאָר אַז אין זיי איז פאַראַן, אויסער זייער איי־גענעם עיקר'דיקן תכלית, אויך אַ צוגאָב־ענין, וואָס זיי זיינען מפרסם דעם נס פון חנוכה[20]. אַ ראי' דער־צו איז דערפון וואָס מען איז מקיים די מצוה און מ'מאַכט אַ ברכה בשם ומלכות אויף נרות חנוכה אויך אין פאַל ווען ס'איז ניטאָ קיין פרסומי ניסא.

די נרות שבת, אויב מען צינדט זיי אין אַן אופן וואו עס פירט זיך ניט אויס דער תכלית פון שלום בית — ווי צום ביישפּיל ווען עט־לעכע בעלי בתים צינדן די שבת־ליכט אין איין מנורה, וואו די צוגע־געבענע ליכט גיט ניט צו קיין ליכ־טיקייט און במילא אויך ניט צום שלום בית, טאָר מען אויף אַזעלכע נרות קיין ברכה ניט מאַכן[21]. אָבער ביי נרות חנוכה איז דער דין הפּ־שוט[22]: „נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אָדם", אַז צוויי מענטשן מעגן צינדן חנוכה־ליכט אין צוויי באַזונדערע רערן פון איין מנו־רה, הגם די צווייטע ליכט אין דער מנורה גיט גאָרניט צו אין פרסומי ניסא. אויך זאָגט די גמרא[23], אַז „בשעת הסכנה", ווען מען קען ניט צינדן די חנוכה־ליכט אין אַן אופן פון פרסומי ניסא, איז גענוג מען זאָל די ליכט אַוועקשטעלן ביי זיך אויפן טיש און ער מאַכט אויף דעם אַ ברכה. זעט מען דאָך דערפון אַז דער ענין פון פרסומי ניסא ביי די נרות חנוכה איז נאָר אַ הוספה צום עיקר תכלית — די ליכטיקייט פון די נרות גופא.

ו. די פנימיות ערקלערונג דער־פון: אַלע עניני חנוכה — סיי די גזירות פון די יוונים אין יענער צייט, סיי די מסירת נפש פון אידן דאַן, וואָס האָט מיטגעבראַכט דעם נס פון חנוכה, סיי דער נס אַליין און,

18) שבת כב, ב. עיין ספרא הובא בתוס׳ שם.

19) שם כג, ב.

20) ועד"ז אין להקשות ממשנת"ל מעלת נ"ח מצד השלום שבהם (אלא שבחי׳ השלום שבנ"ח היא בחי׳ נעלית יותר מבחי׳ השלום שבנרות שבת), וכן מזה שע"י נרות חנוכה מבררין את השמן ומעלין הניצוצות שבו — כי ענינים אלו, הם דברים נוספים בנ"ח. (וע"ד הענין דפרסומי ניסא). אבל עיקר ענינם אינו למטרה אחרת, והתכלית הוא בהם בעצמם.

21) ראה בכ"ז בשו"ע אדמוה"ז סי׳ רס"ג סעי׳ י ובמקומות המסומנים שם.

22) שבת כג, ב.

23) שם כא, ב. ואף דצריך נר אחר להיכר — הרי גם באין נר שני מברך ומדליק (סו"ס תרע"ח באחרונים).

במילא, אויך די מצות נר חנוכה וואָס די חכמים האָבן מתקן געווען לזכר הנס — זיינען זאַכן וואָס רירן אָן דעם פאַרבונד וואָס איז העכער פון טעם ודעת צווישן אידן מיט דעם אויבערשטן.

דער צוועק פון די גזירות היוונים איז געווען: „להשכיחם תורתך", מאַכן אידן צו פאַרגעסן דיין תורה, די ג־טלעכקייט אין דער תורה וואָס איז העכער פאַר שכל. זיי האָט ניט גע־אַרט אַז אידן זאָלן לערנען דעם שכל און חכמה פון תורה; זיי האָבן נאָר געוואָלט אַז אין דעם לערנען תורה זאָל זיך ניט אָנהערן אַז ס'איז דעם אויבערשטנס תורה. און אַזוי אויך „להעבירם מחוקי רצונך" — אַז אידן זאָלן ניט מקיים זיין די „חוקים", די מצוות וואָס זיינען הע־כער פון שכל, און זייער קיום איז נאָר מיט קבלת־עול, ווייל אַזוי איז „רצונך", דעם אויבערשטנס רצון. ד. ה. די יוונים וואָלטן אפילו מסכים געווען אַז די אידן זאָלן מקיים זיין די חוקים־מצוות, דורך אַ געוויסע הסברה (ערקלערונג): קען מען מקיים זיין חוקים, כאָטש מ'פאַרשטייט זיי ניט מיטן שכל, ווייל מען פאַרלאָזט זיך דערביי אַז דער אָנזאָגער פון די חוקים, זייענדיק אַ בעל־שכל נפלא, האָט מסתמא אויך אין די חוקים אַ פאַרשטאַנדיקן טעם [24]. אויף אַזאַ אופן קיום החוקים — האָבן זיך די יוונים ניט אַזוי קעגנגעשטעלט. זיי האָט בעיקר געאַרט וואָס די אידן זיינען מקיים די חוקים איינגאַנצן מיט קבלת־עול, אָן קיין שום ערקלערונג, נאָר בלויז ווייל אַזוי איז דער רצון פון אויבערשטן [25]).

דאָס איז אויך די ערקלערונג פון דעם וואָס די יוונים האָבן טמאַ־געמאַכט אַלע בוימלען וואָס זיינען געווען אין בית המקדש. דער גאַנ־צער ענין פון טומאה וטהרה איז דאָך העכער פון שכל, ווי דער מדרש זאָגט [26]): „אמר הקב"ה חקה חקקתי גזירה גזרתי ואי אתה רשאי לעבור על גזרתי" — עס איז ניט פאַראַן קיין שכל־ערקלערונג פאַרוואָס אַ מת איז מטמא און פאַרוואָס אַ מקוה איז מטהר, נאָר דאָס איז ג־ט ברוך הוא'ס אַ גזירה און אַ שטרענגער געזעץ, וואָס אידן טאָרן אָנדערש ניט טאָן. און ווייל טומאה איז אַן ענין וואָס איז איינגאַנצן העכער פון מענטש־לעכן פאַרשטאַנד, האָבן די יוונים מלחמה געהאַלטן קעגן דעם און „טמאו כל השמנים שבהיכל".

אויך די עבודה פון די אידן דע־מאָלט איז געווען אין אַן אופן פון העכער פון טעם ודעת — אין דער מלחמה קעגן די יוונים זיינען זיי געגאַנגען מיט מסירת נפש (חלשים קעגן גבורים וכו') פאַר דעם אוי־בערשטן און זיין תורה און מצוות, וואָס דער גאַנצער ענין פון מסירת נפש איז העכער פון שכל.

אַזוי אויך אין דעם נס חנוכה — אויסער דעם וואָס יעדער נס איז העכער פון טבע און שכל — האָט דער אויבערשטער דורך דעם נס באַ־וויזן זיין באַזונדערן פאַרבונד מיט אידן: „להראות חבתם של ישראל".

---

24) ראה במדב"ר (פי"ט, ג): על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדומה כו' רחוקה ממני. ושם (פי"ט, ו): א"ל הקב"ה לך אני מגלה טעם פרה.

25) ראה ג"כ „היום יום" ב טבת.

26) במ"ר ר"פ חוקת. רמב"ם סוף הל' מקואות.

וואָס איז העכער פון די גרענעצן פון שכל.

און ווייל דער נס מיטן פך השמן באַוויזט אויף דעם פאַרבונד פון אידן מיט דעם אויבערשטן אין אַן אופן וואָס איז העכער פון יעדער מאָס און הגבלה („חבתן של ישראל"), דערפאַר האָבן די חכמים מתקן געווען דעם עיקר המצוה פון חנוכה צו אָנצינדן נרות[27] ווי אַ זכר צום נס פון פך השמן (און ניט דעם ענין פון הלל והודאה אויף דעם נס פון מנצח זיין די מלחמת היוונים), באַוויזן דעם פאַרבונד פון אידן מיט דעם אויבערשטן, העכער פון יעדער מדידה והגבלה[28]).

לויט דעם ווערט פאַרשטאַנדיק וואָס נרות חנוכה איז זייער ליכטיקייט ניט קיין מיטל צוליב עפּעס, נאָר דער תכלית איז אין זיי אַליין, ווייל זיי ווייזן אויף דעם פאַרבונד מיטן אויבערשטן, אויף עצמות, במילא קען מען ניט זאָגן, אַז זיי זיינען צוליב עפּעס אַן אַנדער זאַך חס ושלום.

ז. ווי געזאָגט פריער, איז נרות שבת, נרות המקדש און נרות חנוכה, איז זייער ענין — אור.

די גמרא זאָגט[29]) : ואין אור אלא תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור. פון דעם קומט אויס, אַז דער אור פון די אַלע דריי אויבנדערמאָנטע סוגים נרות איז — תורה. נאָר אין תורה גופא זיינען פאַראַן כמה מדריגות, וואָס בכללותם ווערן זיי נרמז אין די דריי סאָרטן נרות :

לימוד התורה בכדי צו וויסן ווי צו מקיים זיין מצוות, לדעת את המעשה אשר יעשון, וואָס — בכללות ובפנימיות — איז דאָס דער ענין התורה שעושה שלום בעולם[30]) — נרות שבת, וואָס זיינען צוליב שלום בית.

לימוד התורה וואָס דורך דעם פאַרבינדן זיך אידן מיטן אויבערשטן[31]) — נרות המקדש, וואָס זיינען אַן עדות אַז די שכינה רוט צווישן אידן.

לימוד התורה „לשמה", לשם התורה עצמה, אַן זייטיקע תכליתים, וואָס דאָס איז תורה ווי זי איז פאַראייניקט מיט עצמות[32]) ; וואָס אין עצמות — ובמילא אויך אין תורה ווי זי איז איין זאַך מיט אים — איז ניט שייך צו זאָגן וועלכן עס איז אַנדערן תכלית ח"ו אויסער אים אַליין — נרות חנוכה[33]).

ח. הגם אַז פרסומי ניסא איז נאָר אַן ענין נוסף צו דער עיקר המצוה פון נר חנוכה אַליין, איז אָבער דערצו

---

27) ראה תוד"ה הרואה סוכה מו, א. מג"א ר"ס תרע"ו ובנ"כ שם. צפנת פענח (להגאון מראגצוב) על הרמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג.

28) שזהו ג"כ טעם מספר שמונה נרות חנוכה, שמספר שמונה מורה על בחי' שלמעלה מהגבלה, כמבואר לעיל, וטעם מהדרין מן המהדרין, כמבואר בספר לקוטי שיחות ח"א ע' 92.

29) תענית ז, ב.

30) ספרי הובא ברמב"ם סוף הל' חנוכה. וראה לקו"ת ד"ה החלצו וביאורו בביאור מרז"ל (סנהדרין צט, ב) כל העוסק בתורה לשמה משים שלום כו'.

31) זח"ג עג, א. וראה תניא ספ"ה. ופנ"ב נג.

32) ראה תניא פכ"ג. בהגהות הצ"צ לשם.

33) ובזה יומתק ג"כ מ"ש הרמב"ן (ר"פ בהעלותך) בשם המדרש : „אבל הנרות (שלפירושו הכוונה לנרות חנוכה) לעולם אל מול פני המנורה". ולכאורה, מה שייך בנ"ח אל מול פני המנורה ? אלא שמרמז בזה, בחי' התורה כמו שמיוחדת בעצמותו, שבחינה זו היא כולה פנים (ראה אגה"ק ד"ה דוד זמירות), פני המנורה.

ניט קיין סתירה פון דעם דין[34]) אַז אויב מען צינדט די נרות חנוכה אין אַן אָרט (העכער פון צוואַנציק איילן, וואו אַ מענטשלעך אויג קען ניט שולט זיין) אָדער אין אַ צייט[35]), וואָס עס קען ניט זיין קיין פרסומי ניסא — איז מען די מצוה ניט מקיים. ווייל דער גדר פון דער מצות הדלקת נר חנוכה איז — אַז דער אור מצד זיך זאָל זיין אַן אור המאיר, אַ לייכטנדיקע ליכט לבני אדם[36]) (און לכתחילה אויך אין אַן אופן פון פרסום), ס'איז אָבער ניט קיין מוז אַז דעם אור זאָלן טאַקע מענטשן — בפועל מקבל זיין, ניט מער וואָס דער אור דאַרף זיין אַזאַ אור אַז מצד דעם אור לייכט ער צו מענטשן[37]).

34) שבת כב, א ופירש"י שם. ראה ג"כ רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג ופ"ד הי"ב.

35) עיין סו"ס תרע"ג בב"י רש"ל מג"א חמד משה ועוד.

36) כדוגמת המנורה שנאמר בה יאירו.

37) דוגמא לדבר: כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו (מנחות קג, ב). — עפ"י מ"ש בפנים, יובן גם טעם הפלוגתא (שבת כא, ב), אם מותר להשתמש באורה (דנ"ח), שטעם המ"ד דמותר להשתמש הוא לפי שהאור דנ"ח פועל ומשמש גם לענינים שבהשתלשלות. וטעם המ"ד דאסור להשתמש לאורה, וכן היא ההלכה, לפי שאין תכליתו של אור זה לשמש ולפעול בעולם, כי הוא למעלה מגדר השתלשלות, וגם כשפועל בעולם הוא בדרך נבדל (ובי' ענינים אלו נרמזים בשמן: מפעפע בכל דבר, ומ"מ אינו מתערב), שלכן אינו מתצמצם ומתמעט בהמשכתו, כי אינו בבחי' התלבשות.

ועפ"ז יומתק ג"כ מ"ש הרמב"ן (ר"פ בהעלותך), שנרות חנוכה וברכת כהנים אינן בטלים לעולם. כי שניהם — נ"ח וב"כ — צד השווה בהם: למעלה מהשתל' (שלכן ימי חנוכה תקנום בהלל והודאה, וב"כ קבעו בברכת הודאה, כי אור שלמעלה מהשתל' אינו בגדר השגה ורק בבחי' הודאה לבד), ומ"מ נמשכים ופועלים בעולם, אלא שאין

ט. דער טעם פנימי אויף דעם וואָס די נרות מוזן מצד זיך אַליין זיין נרות מאירים צו אַלעמען ביז אין אַן אופן פון פרסום: די העכסטע מדריגות אין אלקות, אויך די וואָס זיינען העכער פון סדר השתלשלות, ביז עצמות אין סוף ברוך הוא, דאַרף מען ממשיך זיין למטה[38]). זיי זיינען טאַקע לגמרי העכער פון וועלכן עס איז גדר מדידה און הגבלה פון עול־מות. אָבער אַפילו די העכסטע מדרי־גות דאַרפן נמשך ווערן אין אַזאַ אופן אַז דער מטה זאָל זיי קענען נעמען.

אַזוי איז עס אויך אין עבודה: דער כח פון מסירת נפש און די עצמות'־דיקע צוגעבונדקייט פון אַ אידן מיט דעם אויבערשטן איז ניט זיין עיקר־ענין צו זיין אַן אמצעי, אַ מיטל צו מעורר זיין און באַלייכטן די כוחות הגלויים. תכליתו איז די מסירת נפש גופא, דער פאַרבונד מיטן אויבערשטן, דער כח המסירת נפש דאַרף אָבער זיין אין אַ גילוי'דיקן אופן, ביז אַז ער זאָל קענען ווירקן אויף די כוחות הגלויים צו מקיים זיין תורה און מצוות, ווי ס'איז מבואר אין תניא[39]), אַז דער קיום פון תורה ומצוות איז תלוי אין מסירת נפש. נאָר אַפילו אויב די מסירת נפש בגילוי ווירקט ניט חס ושלום בפועל אויף צו מקיים זיין תורה ומצוות (פונקט ווי ביי נר חנוכה ווען ער איז בפועל ניט מאיר צו מענטשן), איז עס ניט קיין חסרון אין דער מסי־

ההמשכה מתצמצמת בהגבלות העולם, עד מהרה ירוץ דברו (כמבואר בלקו"ת ס"פ קרח).

38) דירה לו ית' בתחתונים — כענין הדירה.

39) ספכ"ה.

רת נפש, נאָר ס'איז אַ חסרון אין די כוחות הגלויים וואָס זיי זיינען ניט כלים צו באַווירקט ווערן פון דער מסירת נפש[40]), אָבער די מסירת נפש האָט ער אַנגעצונדען [ניט נאָר וואָס עס איז באַ עם אַלעמאָל גאַנץ בכח, כמאמר רז"ל[41]): "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא"].

י. על פי זה וועט מען פאַרשטיין וואָס מיר געפינען אין מצות נר חנוכה אַ דבר פלא, מיט וואָס זי טיילט זיך אויס פון אַלע מצוות. אַלע מצוות זיינען אויסגעשטעלט אַזוי אַז עס איז מעגלעך אַז אַ גוי זאָל שטערן און ניט דערלאָזן זיי צו מקיים זיין. אַפילו די דריי מצוות אויף וועלכע עס שטייט[42]): "יהרג ואל יעבור", אַז אַ איד איז מחוייב זיך צו מוסר נפש זיין אויף זיי, קען דאָך דער נכרי ניט האָבן קיין שליטה צו מבטל מאַכן די דריי מצוות — דער גוי קען אָבער מלחמה האָבן קעגען דעם קיום פון די מצוות. און אַז דער איד ווערט ניט נתפעל און איז זיך מוסר נפש אויף זיי, יהרג — איז דאָך ניטאָ אויך דער קיום המצוה. אַנדערש איז די מצוה פון נר חנוכה, צו וועלכער דער ניט־איד האָט ניט קיין צוטריט אויף צו מבטל זיין זי, וואָרעם אַפילו אין אַ צייט פון גזירת השמד, ר"ל, קען דער גוי ניט צעשטערן דעם קיום פון אָט דער מצוה, ווייל אין אַזאַ צייט איז די מצות נר חנוכה אַז דער איד שטעלט אַוועק דעם נר חנוכה אויפן טיש, ווי דער לשון הגמרא איז: "מניחה על שלחנו ודיו", און דער נכרי וועט אים ניט שטערן.

איז דער ביאור דערפון ווי גערעדט פריער: ווייל די מצוה פון נר חנוכה באַווייזט אויף דער התקשרות פון עצמות הנשמה מיט דעם אויבערשטן, מיט עצמות, איז עס אַזאַ אָרט וואָס קיין חטא קען ניט אָנרירן, ובמילא קען דאָרט אויך ניט זיין דער ענין פון גלות וואָס ווערט פאַראורזאַכט דורך אַ חטא ("ומפני חטאינו גלינו מארצנו"), און דערפאַר קען קיינער די מצוה פון נר חנוכה ניט מבטל זיין. אַ גוי קען מער ניט ווי אַרויסגעבן אַ גזירה און ניט דערלאָזן אַז דער אור המאיר פון נר חנוכה זאָל לייכטן בחוץ, אין וועלט, אָבער דעם עצם פון נר חנוכה קען קיינער ניט אָנרירן. על דרך ווי מ'האָט מבאר געווען אין פירוש הרמב"ן[43]), אַז נרות חנוכה "אינן בטילין לעולם", זיי רירט ניט אָן דער גאַנצער העלם פון גלות, אָדער וועלט בכלל.

(משיחת נר ה' דחנוכה וש"פ מקץ, זאת חנוכה, תש"כ)

40) ועי"ד גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא, שגם בשעה שאמונתו בה' מאירה בגילוי וקורא רחמנא, הוא עושה מעשה הגניבה בכחות הגלויים שלו. וכן אפשר שבשעת מסירת נפשו בפועל על קדה"ש, לא יזהר באיזו מצוה (ועדיין קל שבקלים הוא) מצד כחותיו הגלויים. [ועיין קונטרס העבודה פ"ה. ואכ"מ].

41) סנהדרין מד, א.

42) שו"ע יו"ד סי' קנז, א.

43) ר"פ בהעלותך. וראה לעיל ע' 811.

מקץ

א. אין אָנהויב פ׳ מקץ דערציילט די תורה באריכות וועגן די צוויי חלומות פון פרעה — וועגן דעם חלום מיט די פרות און דעם חלום מיט די שבלים; עס ווערט אויך דערציילט וועגן דעם פתרון (באַשייד) וואָס יוסף האָט געגעבן די חלומות, אַז זיי זיינען אַ רמז אויף די יאָרן פון זאַטקייט און אויף די הונגער־יאָרן.

צוליב וואָס דערציילט די תורה, און נאָך מיט אַזאַ אַריכות, די אַלע איינצלהייטן פון פרעה׳ס חלומות? דער עיקר איז דאָך נוגע צו וויסן אַז יוסף האָט פון פאַראויס מודיע געווען פרעה׳ן וועגן די זיבן שני שבע און די זיבן שני רעב, וואָס דורך דעם איז יוסף געוואָרן אַ משנה למלך אין מצרים — וואָס איז אָבער דער אונטערשייד צי דאָס איז געקומען דורך חלומות, צי דורך אַן אַנדער וועג? און אויב אַפילו די תורה וויל אונז שוין יאָ דערציילן אַז חלומות פון פרעה האָבן עס גורם געווען אַז יוסף זאָל ווערן אַ משנה למלך אין מצרים, האָט דאָך דאָס געקענט דערציילט ווערן בקיצור, אַז פרעה׳ס חלומות האָט קיינער, אויסער יוסף׳ן, ניט געקענט פותר זיין, און אַז זייער פתרון איז געווען: שבע שני שבע און שבע שני רעב. וואָס איז אונז נוגע צו וויסן די אַלע פרטים וואָס אַ גוי האָט געזען אין חלום?

אין דער ענטפער אויף דעם: דער המשך פון די ענינים אין תורה דער־ציילט, אַז דאָס וואָס מ׳האָט פרעה׳ן מודיע געווען וועגן די שני שבע און שני רעב דורך חלומות, קומט עס אַלס מסובב, דאָס איז דערפאַר וויל אַזוי איז עס געווען פריער ביי יוסף׳ן: אים האָט מען מלמעלה מודיע געווען, וועגן זיינע זאַכן, דורך חלומות, ווי עס ווערט דערציילט אין דער פריערדיקער סדרה. פאַרוואָס איז עס אַזוי געווען ביי פרעה? וויל יוסף הצדיק איז געווען אַ נשמה כללית, און ער האָט ממשיך געווען אין וועלט אַלע ענינים פון יעקב אבינו [1]. איז וויבאַלד אַז יוסף איז „צדיק יסוד עולם", אַלע השפעות אין וועלט דאַרפן דורכגיין דורך אים, איז פונקט ווי ביי אים איז דאַן געווען דער סדר פון מגלה זיין ענינים מלמעלה דורך חלומות, איז אָט־דער סדר איינ־געשטעלט געוואָרן אין דער גאַנצער וועלט, ביז אַז ווען עס האָט גע־דאַרפט אָנקומען אַ ידיעה אַפילו צו פרעה מלך מצרים, „מושל בכיפה" (דער מושל אויף דער גאַנצער וועלט) [2], איז דאָס אויך געווען דורך אַ חלום.

דאָס איז אַ הוראה עיקרית אין אונזער עבודה: בשעת אַ איד טרעפט אָן אין וועלט אויף נסיונות פון שעד־לעכע הנחות און תאוות, דאַרף ער וויסן אַז דאָס שטאַמט פון אים, פון דעם אידן, ניט ווי די וואָס מיינען אַז מ׳דאַרף נאָכגיין נאָך וועלט; אויך

---

1) ראה ביאורי הזהר ר״פ ויחי (ל, א ואילך). אוה״ת ד״ה בן פורת יוסף (שפו, א) ובכ״מ. ועייג״כ להלן פ׳ ויחי.

2) ראה תרגום שני למג״א בתחילתו.